

vonatkozó művek nemcsak fölvételre találtak, de külön vezérszó alatt is szerepelnek.

A *csoportosítás* ellen is van kifogásunk. Ha azt akarjuk pl. megtudni, hogy szanszkritből mit fordítottak nálunk s megnézzük a »*Szanszkrit irodalom*« című rovatot, ott csak két művet találunk említve, a többi a »*Hindu irodalom*« alatt van felvéve; valamelyik rovatnál legalább utalni kellett volna arra, hogy még másutt is kereshetjük. Van nála ilyen rovat is »*Könyvnyomdászat*«, de azért Ballagi Aladár művét a »*Nyomdászat*« alatt veszi föl; következtelen is, midőn például a Schlägli magyar szójegyzéket »*Magyar nyelv*«, a Besztercei szószerzetet »*Magyar irodalomtörténet*« cím alatt közli; más művet oly vezérszó alatt közöl, a hol eszünkbe se jutna keresni (163. l.). Némelyik szak, mint *Magyar történet*, *Magyar irodalomtörténet*, *Latin nyelv*, bátran kisebb alosztályokra lett volna osztható; a *Szótárakat* pl. a *Nyelvtanoktól*, az *Ökmánytárakat* a feldolgozott tört. művektől, a *Nyelvemlékeket az Irodalomtörténettől* külön vehette volna; ez legalább is bírt volna annyi alappal, a melyen a hartai Közvetítő intézet vagy a Tücsök és Csalamadé külön szerepelnek, melyek bátran beoszthatók lettek volna más rovat alá.

Sajtóhibák is nagy számmal fordulnak elő. A morvamezei ütközet 1778-ra van téve. (168. l.) Jósikának »*Magyarok története*« című műve is van stb.

De mind e fogyatkozások mellett is bizonyos érdemet nem tagadhatunk meg a munkától. Újabb jele ez annak a fáradságtalan szorgalomnak és ügybuzgóságnak, melylyel szerző hazai bibliografiánk ügyét szíven viseli, hiányain segíteni kíván, különösen pedig annak a törekvésnek, hogy mentül előbb minden korszakhoz legyen könyvészeti kézikönyvünk s ez a cél szolgáljon mentségül műve fogyatkozásaiért. A könyvészet terén működés, ha nem oly lélekölő és száraz is, mint sokan tartják, de csakugyan fáradságos s a mikor oly kevesen vállalkoznak reá nálunk, csak örülnünk lehet, hogy Petrik ez újabb művét is kiadatta, mert ez mindenesetre hiányt pótol, több felmerülő könyvészeti kérdésre nézve útbaigazítással szolgál s főleg könyvkereskedőkre nézve úgyszólván nélkülözhetetlen kézikönyv.

Décsi Lajos.

Die Handschriften in Göttingen. 1. Universitäts-Bibliothek. 2. (Geschichte, Karten, Naturwissenschaften, Theologie, Handschriften aus Lüneburg.) Berlin, 1893. (Verzeichniss der Handschriften im Preussischen Staate I. Hannover, 2.) 8r. VIII+539 l.

E vállalatnak mult évben megjelent I. kötetét e folyóirat mult évfolyamában bővebben ismertettük. A dicséretet és elismerést,

melylyel az I. kötetnek adóztunk, a most megjelent másodiktól nem vonhatjuk meg. De e tekintetben csak ismétlésekbe bocsátkoznánk, s ezért úgy e pontban, mint a munka berendezését, a kéziratok leírását stb. illetőleg elég utalnunk az I. kötet ismertetésekor mondottakra.

A II. kötet a történelmi, természetrajzi, theologiai kéziratoknak leírását foglalja magában, azonfelül még a térképek jegyzékét és a lüneburgi kéziratok leírását is. Számra nézve a históriai kéziratok 846 számot tesznek ki, a térképek 30, a természetrajz és orvostudomány 108, a theologia 317, a lüneburgi kéziratok pedig 121 számmal vannak képviselve.

A Lüneburgiak eredetileg a lüneburgi Szt.-Mihályról nevezett kolostor könyvtárában voltak, s később a lovagi akadémia tulajdonába mentek át. Midőn 1852-ben az akadémia megszűnt, a kéziratok három részre szakadtak, egy rész a lüneburgi városi könyvtárba, másik részük a hannoverai királyi könyvtárba került, míg a harmadik, a legtekintélyesebb rész, a göttingai könyvtárnak jutott. Korra nézve ez utóbbiak kevés kivétellel a XIV. vagy XV. századból származnak; tartalmukat tekintve bő anyagot szolgáltatnak az azon időbeli oktatás történetéhez, főleg az erfurti egyetem évkönyveihez. A könyvtár történetét — bár kissé hézagosan — Martini írta meg 1827-ben, *Beiträge zur Kenntniss der Bibliothek des Klosters St. Michael in Lüneburg* cz. művében. A mi már most a hazánkat érdeklő kéziratokat illeti, a históriai kéziratok között a 796—803. számok alatt találunk ilyeneket. Ezek közül a *Hist.* 796. jelzetű 1746 körül íratott, s Magyarország vármegyéinek leírását tartalmazza; Bécsből származik, honnan 1750-ben került mai helyére. A *Hist.* 797. az 1764. pozsonyi országgyűlés irományait foglalja magában. A *Hist.* 798. Schmettau gróf »Journal dans le quel on trouve la guerre de Hongrie entre l'empereur Charles VI. et le sultan Achmet IV. depuis 1737—1739.« czimű művének kéziratát tartalmazza, 23 legnagyobbrészt színezett térképpel és rajzzal. A kódex leírása megemlíti, hogy az 1771-ben megjelent »Memoires secrets de la guerre de Hongrie par le comte de Schmettau« aligha nem e kéziratból van rövidítve kiadva, s erre bizonyítékokat is hoz fel. A *Hist.* 799. az ágostai evang. hitvallásúak 1774-ben, a helvét vallásúak 1773, és mindkét protestáns felekezet 1773-ban Mária Tereziához fölterjesztett repraesentatióit tartalmazza. A *Hist.* 800. czime: »Micae historico-chronologicae, Evangelico-Pannonicae *οικαγραφικως* collectae . . . opella . . . Iohannis Buri, tunc P(astoris) G(ermanici) C(arponensium) nunc 7. C. E. duodecennis, a . . . 1685 et in seqq. in ordinem redigi coeptae.« Tehát a magyarországi protestánsok történetét adja kronologiai formában 1688-ig. A munka azon része, mely Burius korával összeesik, autopsián s kézirati forrásokon alapul, míg a

többi majdnem kizárólag nyomtatott művekből készült compillatio. Egyes helyen kézirati dolgok is vannak beszöve, így pl. 273. l. »Series virorum clarorum et orthodoxe piorum, uti eorum nomina, anni, menses et dies . . obitus assignati in calendariis a b. meo parente Ioh. Burio ab an. 1634 ad 1670.«; 269. l. atyjának rövid életrajza; 384. l. »Additamentum Iohannis Burii sen.«, mely közleménybe 1685—1688. évekből származó okiratok másolatai és egy 1687/88. évi egyházi vizzályról szóló okirat vannak beleillesztve; 398. l. az 1672-ben kiutasított evangélikus lelkészek névsora, helylyel-közzel adatokkal későbbi életviszonyaikról; 452. l. »Catalogus pastorum ecclesiae Vallis Dominorum a . . . Adamo Brestovino eiusdem loci ministro mihi communicatus (1527—1669).«; 455. l. »Catalogus ministrorum ecclesiae et scholae Bartphensis a Iacobo Zahlero mihi communicatus« és még néhány ezekhez hasonló adat. A *Hist. 800.* Tamás spalató főesperes munkáját tartalmazza, a *Hist. 801.* két kötetben Bethlen Farkas históriáját; ez utóbbi kézirat Schwarcz Gottfried rintelni tanár hagyatékából való. Végre a *Hist. 803.* 1776-ból Bruckenthalnak egy munkáját tartalmazza, mely Erdélyről ad staisztikai adatokat s helylyel nevezett évben Bruckenthal a göttingai tudós társaságba való felvételét kérelmezte. Műve részint autopsián, részint nyomtatott műveken alapuló átnézete Erdély történelmi, földrajzi, államjogi, vallási és nemzeti-ségi viszonyainak. Trausch »Schriftsteller-Lexikon der Siebenburger Deutschen« cz. művében Bruckenthal iratai között nem említi föl.

Aldásy Antal.

Die Incunabeln der kön. Universitäts-Bibliothek zu Bonn. *Ein Beitrag zur Bücherkunde des XV. Jahrhunderts von Dr. Ernst Voullième. Leipzig, 1894.* 8r. VI+262 lap.

A könyvnyomtatás első évtizedeinek történetéhez a sajtó legelső termékeinek, az ősnymtatványoknak pontos és szakszerű ismertetése nyújtja a legbecsesebb anyagot, s ezért könnyen érthető a bibliografusok érdeklődése minden oly újabb kiadvány iránt, mely egy-egy nagyobb könyvtár ősnymtatványainak gyűjteményével ismertet meg bennünket.

Egy ily figyelemreméltó munka fekszik előttünk: Voullième-nek a bonni egyetemi könyvtár ősnymtatványairól szerkesztett katalógusa, mely a »Centralblatt für Bibliothekswesen« XIII. mellékötete gyanánt látott napvilágot.

A bonni egyetemi könyvtár ősnymtatvány-gyűjteménye 1234 darabot foglal magában, tehát a nagyobb e nemű gyűjtemények között nem áll első helyen, de több ritkaság van benne, s általában sokfélesége által tűnik ki, úgy hogy jegyzéke, több, mint 270